TEORIA DREPTURILOR PERSOANEI VĂTĂMATE DE AUTORITĂȚILE PUBLICE

THEORY OF HUMAN RIGHTS INJURED BY PUBLIC AUTHORITIES

CZU: 342.721:[343.615:316.35.07] **DOI:**https://doi.org/10.59295/ssdoed2024.20

Gheorghe COSTACHI[1],
Iurie CERNEAN[2]

ABSTRACT. *This article is devoted to the issue of the rights of persons injured by public authorities. The aim pursued by the authors lies in the analysis of the constitutional and legal regulation of the right of the person injured by a public authority in order to specify the content of this right and the way of exercising it as a way of developing the theory of the rights of the person injured by public authorities.*

***Keywords**: Constitution, injured person, public authority, right of the person injured by a public authority, right to compensation for damage.*

REZUMAT. *Articolul este consacrat problemei drepturilor persoanei vătămate de autoritățile publice. Scopul urmărit de autori rezidă în analiza reglementării constituționale și legale a dreptului persoanei vătămate de o autoritate publică în vederea precizării conținutului acestui drept și modalității de exercitare a acestuia ca modalitate de dezvoltare a teoriei drepturilor persoanei vătămate de autoritățile publice.*

***Cuvinte-cheie:** Constituție, persoană vătămată, autoritate publică, dreptul persoanei vătămate de o autoritate publică, dreptul la repararea prejudiciului.*

În prezent, raporturile dintre stat și cetățean (persoană) sunt marcate în cea mai mare parte de drepturile pe care le are cetățeanul și obligațiile corelative ale statului. Mai mult, în condițiile unui stat de drept, contează extrem de mult responsabilitatea statului pentru respectarea drepturilor cetățeanului și răspunderea acestuia în caz de vătămare a acestora, indiferent de domeniu sau autoritate. În lumina acestor realități o importanță deosebită a căpătat dreptul constituțional al persoanei vătămate de o autoritate publică [1, p. 36; 2, p. 35; 3, p. 219-220].

Desigur, în cadrul oricărei activităţi sociale, sunt posibile încălcări și abuzuri. Nu fac excepţie în acest sens nici autorităţile publice și nici persoanele ce activează în cadrul lor care, prin acte sau acţiuni, pot leza/încălca drepturile persoanelor fizice sau juridice [4, p. 58]. Evident, în asemenea situații statul trebuie să intervină pentru a apăra și proteja persoana și drepturile acesteia, mai ales că aceasta este o obligație

[1] Gheorghe COSTACHI, doctor habilitat în drept, profesor universitar, cercetător științific principal al Institutului de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice al Universității de Stat din Moldova, ORCID: https://orcid.org/0000-0003-1396-7598; costahi70@mail.ru

[2] Iurie CERNEAN, doctorand, Școala doctorală Științe Juridice și Științe Economice, Universitatea de Stat din Moldova, ORCID: https://orcid.org/0000-0003-1231-4034; e-mail: iurie.cernean@parlament.md

constituțională a sa prevăzută expres în art. 16 alin. (1) din Legea Fundamentală a țării, potrivit căruia: „Respectarea şi ocrotirea persoanei constituie o îndatorire primordială a statului” [5].

În general, trebuie subliniat că protecția drepturilor și libertăților omului împotriva activității/acțiunilor ilegale vătămătoare de drepturi ale autorităților publice își are suportul în actele internaționale referitoare la drepturile și libertățile fundamentale ale omului, după cum urmează:

în Declarația Universală a Drepturilor Omului (art. 8) care prevede [6]: „Orice persoană are dreptul să se adreseze în mod efectiv instanţelor judiciare competente împotriva actelor care violează drepturile fundamentale ce îi sunt recunoscute prin constituţie sau prin lege”;

în Convenția Europeană pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale (art. 13) [7], potrivit căreia: „Orice persoană, ale cărei drepturi şi libertăţi recunoscute de prezenta convenţie au fost încălcate, are dreptul să se adreseze efectiv unei instanţe naţionale, chiar şi atunci când încălcarea s-ar datora unor persoane care au acţionat în exercitarea atribuţiilor lor oficiale”;

în Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice care prevede [8]: în art. 2 alin. (3) lit. a) – „Statele se angajează să garanteze că orice persoană ale cărei drepturi sau libertăți recunoscute de prezentul pact au fost violate va dispune de o cale de recurs efectivă, chiar și atunci când încălcarea a fost comisă de persoane acționând în exercițiul funcțiilor lor oficiale”; în art. 9 – „Orice individ care a fost victima unei arestări sau detenţiuni ilegale are drept la o despăgubire”.

La nivel național, temeiul constituţional principal de contestare a actelor autorităţilor publice și de tragere la răspundere a acestora pentru vătămările aduse prin nesocotirea sau încălcarea drepturilor și libertăţilor persoanei se cuprinde în articolul 53 din Legea Fundamentală, care reglementează dreptul persoanei vătămate de o autoritate publică. Potrivit cercetătorilor, realizarea acestui drept este garantată prin instituirea unui control asupra actelor administrative, dar și a răspunderii patrimoniale a statului pentru vătămările aduse persoanelor prin fapte ilegale sau erori ale funcţionarilor publici [9, p. 209].

Dincolo de aceste reglementări, atragem atenția și la art. 54 din Constituție (Restrângerea exercițiului unor drepturi sau al unor libertăți), prin care constituantul atenționează că în activitatea autorităților statului exercițiul drepturilor și libertăților nu poate fi supus altor restrângeri decât celor prevăzute de lege. Deci, prin esență, constituantul a limitat activitatea autorităților publice (indiferent de ramură: legislativă, executivă, judecătorească), stabilind interdicția restrângerii exercițiului drepturilor și libertăților persoanei cu excepția cazurilor expres prevăzute în art. 54 din Constituție.

Nerespectarea acestor prevederi poate fi calificată drept o vătămare a drepturilor persoanei (prin restrângerea ilegală a acestora). Prin urmare, sub aspect teoretic, considerăm că un prim pas în direcția conturării teoriei drepturilor persoanei vătămate

de autoritățile publice rezidă în clarificarea noțiunii de „vătămare a drepturilor persoanei”, altfel spus clarificarea modalităților concrete prin care aceasta se manifestă. Doar cunoscând în detalii aceste momente, se poate de identificat prerogativele concrete ale dreptului constituțional al persoanei vătămate de o autoritate publică.

Vorbind în special despre dreptul persoanei vătămate de o autoritate publică, subliniem că acesta, în opinia cercetătorilor [9, p. 209; 4, p. 58], este o garanţie constituţională de asigurare a celorlalte drepturi și libertăţi constituţionale, un suport juridic pentru exercitarea diverselor forme de control asupra activităţii autorităţilor publice.

Pornind de la valoarea deosebită a acestui drept în cadrul statului de drept democratic, considerăm că este necesară și pe deplin justificată realizarea unei ample și profunde cercetări interdisciplinare a esenței, conținutului, particularităților și mecanismului de garantare și realizare a acestui drept, altfel spus, este necesară conturarea unei teorii ample a dreptului persoanei vătămate de autoritățile publice.

În vederea realizării acestui deziderat, subliniem că în Republica Moldova, dreptul persoanei vătămate de o autoritate publică a fost ridicat la rangul de valoare constituțională, fiind reglementat (după cum s-a enunțat mai sus) în art. 53 din Constituția Republicii Moldova, după cum urmează:

„(1) Persoana vătămată într-un drept al său de o autoritate publică, printr-un act administrativ sau prin nesoluţionarea în termenul legal a unei cereri, este îndreptăţită să obţină recunoaşterea dreptului pretins, anularea actului şi repararea pagubei.

(2) Statul răspunde patrimonial, potrivit legii, pentru prejudiciile cauzate prin erorile săvîrşite în procesele penale de către organele de anchetă şi instanţele judecătoreşti.”

Dispoziții similare atestăm și în Constituția României [10], care în art. 52 prevede:

„(1) Persoana vătămată într-un drept al său ori într-un interes legitim, de o autoritate publică, printr-un act administrativ sau prin nesoluţionarea în termenul legal a unei cereri, este îndreptăţită să obţină recunoaşterea dreptului pretins sau a interesului legitim, anularea actului şi repararea pagubei.

(2) Condiţiile şi limitele exercitării acestui drept se stabilesc prin lege organică.

(3) Statul răspunde patrimonial pentru prejudiciile cauzate prin erorile judiciare. Răspunderea statului este stabilită în condiţiile legii şi nu înlătură răspunderea magistraţilor care şi-au exercitat funcţia cu rea-credinţă sau gravă neglijenţă.”

Observăm că în cea mai mare parte dispozițiile constituționale ale celor două state sunt asemănătoare. Desigur, o atenție distinctă merită și deosebirile care pot fi atestate, întrucât sunt esențiale pentru conturarea conținutului dreptului persoanei vătămate de o autoritate publică.

Rezervându-ne dreptul de a analiza aceste diferențe cu ocazia unor alte demersuri științifice, în cele ce urmează vom reveni la norma noastră constituțională, care în opinia cercetătorilor sugerează câteva momente importante, precum [11 p. 42]:

în cazul în care persoana este vătămată în drepturile sale de către autorități publice, ea poate formula pretenții privind: recunoașterea dreptului pretins, anularea actului, repararea pagubei;

astfel de pretenții persoana poate formula în cazul în care a fost vătămată de o autoritate publică printr-un act administrativ sau prin nesoluționarea în termenul legal a unei cereri;

suplimentar, despăgubiri persoana poate solicita în cazul în care a fost prejudiciată prin erori săvârşite în procesele penale de către organele de anchetă şi instanţele judecătoreşti.

Generalizând, autorul citat constată că dreptul constituțional analizat ia naștere și poate fi exercitat în două situații: în primul rând, în cazul în care persoana este vătămată în drepturile sale prin activitatea administrativă a autorităților publice și, în al doilea rând, în cazul în care aceasta este prejudiciată prin erori admise în procesele penale [11, p. 43].

Așadar, observăm că norma constituțională citată, consacră expres, inclusiv în denumirea sa marginală, – dreptul persoanei vătămate de o autoritate publică, care astfel cuprinde prerogativele puse la dispoziția persoanei atât în cazul vătămărilor aduse de autoritățile administrației publice în cadrul procesului de administrare, cât și de organele de anchetă și instanțele judecătorești în cadrul procesului de înfăptuire a justiției.

Totodată, atragem atenția că constituantul nu a prevăzut nimic pentru cazurile în care prin însăși activitatea legislativului pot fi cauzate anumite prejudicii particularilor. Altfel spus, este exclusă răspunderea pentru cauzarea vătămărilor prin activitatea legislativă a statului. În opinia noastră [2, p. 35], dreptul persoanei vătămate de autoritățile publice trebuie să acopere vătămările cauzate de toate autoritățile celor trei puteri ale statului. Desigur, în acest caz prezintă o deosebită importanță legislația specială în vigoare, care dezvoltă norma constituțională citată.

Pe de altă parte, din prevederile constituționale putem deduce că în cazul în care persoana a fost vătămată prin acte administrative, ea este îndreptățită să obţină recunoaşterea dreptului pretins, anularea actului şi repararea pagubei. Respectiv, în cazul în care este vătămată prin erori admise în procesele penale ea este îndreptățită la despăgubiri din partea statului. Așadar, dreptul persoanei vătămate de autoritățile publice nu are întotdeauna același conținut, acesta este diferit în funcție de autoritățile care propriu-zis au cauzat vătămarea. Cu toate acestea, un element constant al acestui drept, prezent în toate cazurile, este dreptul la repararea prejudiciului suportat [2, p. 36].

Deci, dacă e să generalizăm, trebuie să precizăm că în realitate prin dreptul persoanei vătămate de o autoritate publică trebuie de înțeles câteva drepturi subiective ce sunt recunoscute persoanei la nivel de Constituție, și anume:

- dreptul la recunoașterea de către autorități a dreptului pretins;
- dreptul la anularea de către autorități a actului vătămător și

- dreptul la repararea pagubei (la despăgubiri).

Aceste drepturi subiective pot fi exercitate prin intermediul a trei proceduri distincte:

- prima – *procedura contenciosului administrativ* (pentru apărarea drepturilor vătămate prin activitate administrativă);
- a doua – *procedura în acțiune civilă* (pentru apărarea dreptului la judecarea în termen rezonabil a cauzei sau a dreptului la executarea în termen rezonabil a hotărârii judecătorești) și
- a treia – *procedura procesual penală* (pentru apărarea drepturilor încălcate prin acțiunile ilicite ale organelor de anchetă, procuraturii şi instanţelor judecătoreşti).

Modul în care pot fi exercitate aceste drepturi este reglementat în următoarele legi organice:

- *Codul civil al Republicii Moldova* [12];
- *Codul de procedură civilă al Republicii Moldova* [13];
- *Codul administrativ al Republicii Moldova* [14];
- *Codul de procedură penală al Republicii Moldova* [15];
- *Legea privind modul de reparare a prejudiciului cauzat prin acţiunile ilicite ale organelor de urmărire penală, ale procuraturii şi ale instanţelor judecătoreşti*, nr. 1545/1998 [16];
- *Legea privind repararea de către stat a prejudiciului cauzat prin încălcarea dreptului la judecarea în termen rezonabil a cauzei sau a dreptului la executarea în termen rezonabil a hotărârii judecătorești* nr. 87/2011 [17].

Prin urmare, constatăm că legile enunțate conturează practic conținutul propriu-zis al drepturilor de care dispune persoana vătămată de către autoritățile statului și, totodată, reglementează procedurile conform cărora aceste drepturi pot fi valorificate/apărate.

Pornind de la aceasta, considerăm că întru dezvoltarea *teoriei drepturilor persoanei vătămate de autoritățile publice,* este absolut necesară analiza detaliată a normelor juridice cuprinse în aceste acte normative. Doar astfel, va fi posibil de constatat în ce măsură mecanismul juridic de exercitare a acestor drepturi este corect și complet reglementat și poate fi eficient realizat în practică.

Cel mai complex și important drept de care dispune persoana vătămată de autorități (din cele trei enunțate mai sus) este *dreptul la despăgubiri (dreptul la repararea prejudiciului).* În esența sa, acesta este un drept subiectiv civil, fiind protejat de către legislația civilă, care și dezvoltă normele constituționale în materie.

Astfel, *Codul civil al Republicii Moldova* prevede în acest sens atât răspunderea pentru prejudiciile cauzate de către o autoritate publică (art. 2006), cât și răspunderea pentru prejudiciul cauzat prin acţiunile organelor de urmărire penală, ale procuraturii sau ale instanţelor de judecată (art. 2007), după cum urmează:

„**Articolul 2006.** Răspunderea pentru prejudiciul cauzat de o autoritate publică sau de o persoană cu funcţie de răspundere

(1) Prejudiciul cauzat printr-un act administrativ ilegal sau nesoluţionarea în termen legal a unei cereri de către o autoritate publică sau de către o persoană cu funcţie de răspundere din cadrul ei se repară integral de autoritatea publică. Persoana cu funcţie de răspundere va răspunde solidar în cazul intenţiei sau culpei grave.

(2) Persoanele fizice au dreptul să ceară repararea prejudiciului moral cauzat prin acţiunile indicate la alin. (1).

(3) Obligaţia de reparare a prejudiciului nu se naşte în măsura în care cel prejudiciat a omis, cu intenţie ori din culpă gravă, să înlăture prejudiciul prin mijloace legale.

(4) În cazul în care o autoritate publică are o obligaţie impusă de un act adoptat în scopul protecţiei contra riscului de producere a unui anumit fel de prejudiciu, ea răspunde pentru prejudiciul de acest fel cauzat sau nepreîntîmpinat prin neexecutarea obligaţiei, cu excepţia cazului cînd autoritatea publică demonstrează că a dat dovadă de diligenţă rezonabilă în executarea obligaţiei.

(5) Autoritatea publică nu răspunde pentru prejudiciul cauzat prin adoptarea unui act normativ sau omisiunea de a-l adopta."

„**Articolul 2007.** Răspunderea statului pentru prejudiciul cauzat prin acţiunile organelor de urmărire penală, ale procuraturii sau ale instanţelor de judecată

(1) Prejudiciul cauzat persoanei prin condamnare ilegală, atragere ilegală la răspundere penală, aplicare ilegală a măsurii preventive sub forma arestului preventiv sau sub forma declaraţiei scrise de a nu părăsi localitatea, prin aplicarea ilegală în calitate de sancţiune administrativă a arestului, muncii neremunerate în folosul comunităţii se repară de către stat integral, indiferent de vinovăţia persoanelor de răspundere ale organelor de urmărire penală, ale procuraturii sau ale instanţelor de judecată.

(2) Statul se exonerează de răspundere în cazul cînd persoana vătămată a contribuit intenţionat şi benevol la producerea prejudiciului prin autodenunţ."

Referitor la *dreptul la repararea prejudiciului cauzat prin acte administrative,* atragem atenția că acesta este reglementat sumar și în *Codul administrativ al Republicii Moldova,* după cum urmează:

art. 167 alin. (4): „[d]acă prin cererea prealabilă se solicită și repararea prejudiciului, atunci cererea privind repararea prejudiciului se examinează de autoritatea publică emitentă în procedură administrativă separată" – respectiv, acordarea de despăgubiri poate fi solicitată autorității publice în cadrul procedurii prealabile:

art. 60 alin. (3): „[î]n cazul depunerii cererii privind acordarea despăgubirilor pentru prejudiciul cauzat prin emiterea unui act administrativ individual sau normativ ilegal, termenul general începe să curgă din data în care hotărîrea instanței de judecată prin care s-a anulat actul administrativ ilegal a rămas definitivă. Dacă autoritatea publică a anulat un act administrativ ilegal, termenul general începe să curgă din data în care decizia cu privire la anularea actului administrativ ilegal a rămas incontestabilă".

Analizând sub aspect comparativ art. 2006 alin. (5) din *Codul Civil* și art. 60 alin. (3) din *Codul administrativ,* atestăm o dilemă contradictorie, întrucât în timp ce prima normă citată prevede că autoritatea publică nu răspunde pentru prejudiciul cauzat **prin adoptarea unui act normativ** sau omisiunea de a-l adopta, cea de-a doua sugerează că persoana poate solicita despăgubiri pentru prejudiciul cauzat prin **emiterea unui act normativ ilegal.** Pornind de la faptul că *Codul administrativ* nu dezvoltă în continuare sub nici o formă răspunderea patrimonială a autorităților publice, constatăm că *dreptul persoanei la repararea prejudiciului cauzat prin acte administrative,* la moment, este grav afectat, reglementarea acestuia fiind incompletă și în cea mai mare parte declarativă [2, p. 38].

În aceeași ordine de idei, susținem și poziția expusă în doctrină, conform căreia „Dincolo de momentele reglementate de legislația administrativă, care permit persoanei să înainteze pretenții de recunoaștere a drepturilor încălcate și de anulare a actelor administrative vătămătoare, *Codul administrativ* destul de reticent și lapidar reglementează problema obținerii de despăgubiri pentru prejudiciile cauzate prin activitatea ilicită a administrației" [18, p. 72-81]. Mai mult, „Codul nu reglementează competența instanțelor de contencios administrativ de a decide asupra unor astfel de despăgubiri, moment ce poate fi interpretat ca o limitare a accesului la justiție, întrucât persoana chiar dacă se află în fața judecătorului, nu poate obține o protecție completă a dreptului său încălcat de către administrație, ceea ce face ca însăși textul constituțional în materie să fie unul declarativ, iar protecția pe care o oferă – să fie una iluzorie" [11, p. 45].

Desigur, aceste momente necesită o atenție distinctă din partea doctrinei, o analiză detaliată interdisciplinară, pentru a reuși identificarea unor soluții de completare/modificare a prevederilor normative în vederea întregirii și eficientizării mecanismului juridic de exercitare a *dreptului la despăguri* de către persoana vătămată prin activitatea administrativă.

În ceea ce privește *dreptul la repararea prejudiciului cauzat prin actele organelor de urmărire penală, ale procuraturii sau ale instanţelor de judecată,* precizăm că pornind de la normele civile, citate mai sus, cercetătorii reliefează câteva momente importante [3, p. 59; 19, p. 95]:

- legislația civilă deja nu mai operează cu noțiunea de „erori" (după cum se reglementează în Constituție), ci cu noțiunea de „acțiuni". În opinia noastră, acest moment necesită o atenție distinctă pentru a aprecia în ce măsură noțiunea constituțională de „erori" corelează cu noțiunea legală „acțiuni" și dacă se impune o unificare terminologică în acest sens;

- de rând cu „organele de anchetă și instanțele judecătorești", legea civilă invocă deja și acțiunile „procuraturii". Considerăm că la acest aspect, legislația civilă este corectă, întrucât este destul de clar că în cadrul proceselor penale abuzuri pot admite atât organele de anchetă, judecătorii, cât și procurorii, adică toți subiecții implicați (autoritățile);

- legea civilă precizează concret acțiunile prejudiciabile ale autorităților de care este responsabil patrimonial statul (condamnare ilegală, atragere ilegală la răspundere penală, aplicare ilegală a măsurii preventive sub forma arestului preventiv sau sub forma declarației scrise de a nu părăsi localitatea, aplicarea ilegală a arestului sau a muncii neremunerate în folosul comunității în calitate de sancțiuni administrative). În acest caz, considerăm că se merită a analiza dacă eventual lista acțiunilor în cauză nu ar trebui extinsă la toate măsurile de constrângere ce pot fi aplicate în cadrul procesului penal.

Evident în contextul dat, prezintă importanță și *Codul de procedură penală al Republicii Moldova*, care la art. 23 (cu denumirea marginală *Asigurarea drepturilor victimei în urma infracţiunilor, abuzurilor de serviciu şi erorilor judiciare*) prevede:

„(1) Legea procesuală penală asigură drepturile victimei în urma infracţiunilor sau abuzurilor de serviciu, precum şi ale persoanei condamnate sau arestate nelegitim ori lezate în drepturi în alt mod.

(2) Victima unei fapte care constituie componentă de infracţiune este în drept să ceară, în condiţiile prezentului cod, pornirea unei cauze penale, să participe la procesul penal în calitate de parte vătămată şi să-i fie reparate prejudiciile morale, fizice şi materiale.

(3) Persoana achitată sau în privinţa căreia s-a dispus scoaterea de sub urmărire penală ori încetarea urmăririi penale pe temei de reabilitare are dreptul să fie repusă în drepturile personale pierdute, precum şi să fie despăgubită pentru prejudiciul care i-a fost cauzat."

Pornind de la aceste prevederi, cercetătorii au subliniat următoarele momente importante [19, p. 95]:

- în primul rând, legislația procesual penală asigură drepturile persoanei condamnate sau arestate nelegitim ori lezate în drepturi în alt mod;
- în al doilea rând, aceste drepturi sunt recunoscute doar persoanei achitate sau în privința căreia s-a dispus scoaterea de sub urmărire penală ori încetarea urmăririi penale pe temei de reabilitare. Deci, nu este suficient ca persoana să fie condamnată sau arestată ilegal sau lezată în drepturi în alt mod, ci este absolut necesar ca persoana să fie și reabilitată (în rezultatul achitării sau încetării/scoaterii de sub urmărire penală).

Desigur, importanța acestor observații este enormă, întrucât ele practic accentuează principalele condiții ce trebuie întrunite pentru ca persoanele prejudiciate prin erori și acțiuni ilegale în procesele penale să poată să-și exercite efectiv dreptul la despăgubire.

Totodată, un moment important, deloc neglijabil, ține de procedura contravențională și dreptul la desgubiri pentru prejudiciile cauzate în cadrul acestora. Spre deosebire de legislația procesual penală, cea contravențională nu conține referințe cu privire la asigurarea drepturilor persoanelor sancționate contravențional

ilegal. La acest capitol, cercetătorii menționează [20, p. 236]: „cu regret, *Codul contravenţional* nu reglementează procedura de despăgubire în cazul depistării unor vicii fundamentale. În aceste condiţii, s-ar crea impresia că din punct de vedere formal, legiuitorul a exclus posibilitatea înaintării acţiunilor în despăgubire pentru viciile de procedură (erorile judiciare) depistate în procedurile contravenţionale. Totuşi, luând în consideraţie prevederile art. 382 alin. (6) şi art.384 alin. (6) din *Codul contravenţional*, care fac trimitere directă la aplicarea normelor legislaţiei procesual-penale cu ocazia examinării cauzelor contravenţionale, se poate conchide că dreptul la despăgubire pentru viciile de procedură în procesele contravenţionale este posibil, prin aplicarea directă a dispoziţiilor *Codului de Procedură Penală*. Concluzia respectivă este consolidată şi de evoluţia jurisprudenţei Curţii Europene a Drepturilor Omului, în care nu se face o distincţie între procedurile contravenţionale şi cele penale, dar se indică asupra faptului că ambele proceduri necesită a fi guvernate de garanţiile unui proces echitabil".

O confirmare a acestei idei poate fi atestată în *Legea privind modul de reparare a prejudiciului cauzat prin acţiunile ilicite ale organelor de cercetare penală și de anchetă preliminară, ale procuraturii și ale instanţelor judecătorești* nr. 1545/1998, care în art. 1 prevede expres: „Prezenta lege constituie actul legislativ de bază care reglementează cazurile, modul şi condiţiile de răspundere patrimonială a statului pentru prejudiciul cauzat prin acţiunile ilicite comise în procesele penale şi contravenţionale de organele de urmărire penală, de procuratură şi de instanţele judecătoreşti".

Astfel, legea citată extinde practic incidența dreptului persoanei la despăgubiri, recunoscând expres acest drept și persoanelor vătămate în cadrul procedurilor contravenționale.

Pe de altă parte, observăm că spre deosebire de legea civilă, Legea-cadru operează nu cu noțiunea de „acțiuni", ci cu cea de „acțiuni ilicite" ale subiecților, pe care o definește în art. 2, după cum urmează: „*acţiuni ilicite* – acţiuni sau inacţiuni ale organului împuternicit să examineze cazurile cu privire la contravenţii, ale organului de urmărire penală sau ale instanţei de judecată, care exclud vinovăţia acestora, al căror caracter ilegal se manifestă prin încălcarea principiului general, potrivit căruia nici o persoană nevinovată nu poate fi trasă la răspundere şi nu poate fi judecată, (erori) ori fapte ale persoanelor cu funcţie de răspundere din organul de urmărire penală sau din instanţa de judecată, manifestate prin încălcarea intenţionată a normelor procedurale şi materiale în timpul procedurii penale sau contravenţionale (infracţiuni)".

În continuare, în art. 3 alin. (1) din Lege se prevede că este reparabil prejudiciul material şi moral cauzat persoanei fizice sau juridice în urma:

a) reţinerii ilegale, aplicării ilegale a măsurilor preventive sub formă de arest, de declaraţie de a nu părăsi localitatea sau ţara, tragerii ilegale la răspundere penală;

b) condamnării ilegale, confiscării ilegale a averii, supunerii ilegale la muncă neremunerată în folosul comunităţii;

c) efectuării ilegale, în cazul urmăririi penale ori judecării cauzei penale, a percheziţiei, ridicării, punerii ilegale sub sechestru a averii, eliberării sau suspendării ilegale din lucru (funcţie), precum şi în urma altor acţiuni de procedură care limitează drepturile persoanelor fizice sau juridice;

d) supunerii ilegale la arest contravenţional, reţinerii contravenţionale ilegale sau aplicării ilegale a amenzii contravenţionale de către instanţa de judecată;

e) efectuării măsurilor speciale de investigaţii cu încălcarea prevederilor legislaţiei;

f) ridicării ilegale a documentelor contabile, a altor documente, a banilor, a ştampilelor, precum şi în urma blocării conturilor bancare.

Mai mult, în alin. (2) al articolului dat se precizează că prejudiciul cauzat se repară integral, indiferent de culpa persoanelor cu funcţie de răspundere din organele de urmărire penală, din procuratură şi din instanţele judecătoreşti. Deci, în raport cu legea civilă, Legea-cadru extinde substanțial spectrul acțiunilor ilegale cauzatoare de prejudicii pentru care persoana are dreptul să pretindă și să obțină despăgubiri [2, p. 39].

În opinia noastră, o astfel de situație este inacceptabilă, fiind necesară o uniformizare a prevederilor legale în materie, pentru a conferi mecanismului juridic dat un caracter concret și previzibil, care să condiționeze și eficiența sa practică.

Totodată, nu putem să nu atragem atenția la faptul că spre deosebire de norma noastră constituțională, care prevede răspunderea patrimonială a statului pentru actele organelor de urmărire penală, ale procuraturii sau ale instanţelor de judecată, în România, statul este responsabil patrimonial în general pentru erori judiciare. Acest moment vorbește despre faptul că dreptul persoanei la repararea prejudiciului cauzat prin erori judiciare este garantat în toate tipurile de procese judiciare, nu doar în cele penale.

În viziunea noastră, desigur, statul trebuie să răspundă patrimonial, iar persoanei să-i fie recunoscut dreptul la despăgubire și pentru cauzarea de prejudicii în procesele civile, în contencios administrativ etc., întrucât destul de frecvent și în aceste materii drepturile și libertățile persoanei sunt foarte grav încălcate.

În fine, considerăm că toate aspectele-cheie menționate mai sus necesită a fi dezvoltate și analizate în detalii, ceea ce va duce la conturarea teoriei drepturilor persoanei vătămate de autorități. Necesitatea unei astfel de teorii este de necontestat la moment, deoarece numai astfel ar fi posibilă o cunoaștere profundă a reglementărilor în materie ca instituție juridică și o fundamentare științifică corespunzătoare a acestora, moment ce va condiționa optimizarea mecanismului juridic de realizare a drepturilor persoanei vătămate de autorități și eficientizarea practică a acestuia.

Referințe bibliografice;

1. Cernean Iu. *Dreptul persoanei vătămate de o autoritate publică: considerații generale și perspective de cercetare.* În: Legea și Viața, 2020, nr. 6-7, p. 36-39.

2. Cernean Iu. *Reglementarea constituțională a dreptului persoanei vătămate de o autoritate publică*. În: Jurnalul Juridic Național, 2020, nr. 6, p. 35-40.
3. Cernean Iu., Costachi Gh. Spre o teorie a drepturilor persoanei vătămate de autorități. În: *Scientific Collection «InterConf»,* (67): with the Proceedings of the 4th International Scientific and Practical Conference «Theory and Practice of Science: Key Aspects» (July 19-20, 2021). Rome, Italy: Dana, 2021, p. 206-220.
4. Marian O. *Dreptul persoanei la repararea prejudiciului cauzat de autoritățile statului.* În: Particularitățile adaptării legislației republicii Moldova și Ucrainei la legislația Uniunii Europene, conferinţă internaţională ştiinţifico-practică, din 23–24 martie, 2019. Chișinău: S. n., 2019. (Tipogr. «Cetatea de Sus»), p. 58-63.
5. *Constituţia Republicii Moldova* din 29.07.1994. Republicată: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.78/140 din 29.03.2016 (cu modificări și completări ulterioare aduse prin Legea nr. 255 din 22.11.2018. MO 467-479/14.12.18).
6. *Declaraţia Universală a Drepturilor Omului,* adoptată de Adunarea Generală a ONU prin Rezoluţia 217 A (III) din 10 decembrie 1948, la New York. Ratificată de Republica Moldova prin Hotărârea Parlamentului nr. 217-XII din 28.07.90 (versiune în vigoare din 31.03.94 în baza modificărilor prin Hotărârea Parlamentului nr. 13-XII din 31.03.94, MO4/30.04.94).
7. *Convenţia Europeană pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale* din 4 noiembrie 1950 (Roma), ratificată de Republica Moldova prin Hotărârea Parlamentului nr. 1298-XIII din 24.07.1997. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 21.08.1997, nr. 54-55/502.
8. *Pactul Internaţional cu privire la drepturile civile şi politice*, adoptat la 16 decembrie 1966 la New York, ratificat de Republica Moldova prin Hotărârea Parlamentului nr. 217-XII din 28.07.1990 (în vigoare din 26 aprilie 1993).
9. *Constituţia Republicii Moldova: comentariu.* Chișinău*:* Arc, 2012. 512 p.
10. *Constituţia României* din 21 noiembrie 1991. În: Monitorul Oficial al României nr. 233 din 21.11.1991. Revizuită și republicată în Monitorul Oficial nr. 767 din 31 octombrie 2003.
11. Guzun C. *Dreptul constituțional al persoanei vătămate de o autoritate publică: considerații generale.* În: Legea și Viața, 2019, nr. 9, p. 42-46.
12. *Codul civil al Republicii Moldova,* nr. 1107 din 06.06.2002. Republicat în temeiul Legii nr.133 din 15.11.2018 în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2018, nr. 467-479 (modificat prin Legea nr. 205 din 26.11.20, MO360-371/25.12.20).
13. *Codul de procedură civilă al Republicii Moldova* nr. 225 din 30.05.2003. Republicat în Monitorul Oficial Nr. 285-294 din 03.08.2018 (modificat prin Legea nr. 13 din 12.03.21, MO96-99/09.04.21).

14. *Codul administrativ al Republicii Moldova*, nr. 116 din 19.07.2018. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 309-320 din 17.08.2018 (modificat prin Legea nr. 13 din 12.03.21, MO96-99/09.04.21).
15. *Codul de procedură penală al Republicii Moldova* nr. 122 din 14.03.2003. Republicată în temeiul art. IV al Legii nr. 252 din 08.11.2012 în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2012, nr.263-269 (versiune în vigoare din 14.01.19 în baza modificărilor prin Legea nr. 133 din 15.11.18).
16. *Legea privind modul de reparare a prejudiciului cauzat prin acţiunile ilicite ale organelor de urmărire penală, ale procuraturii şi ale instanţelor judecătoreşti*, Nr. 1545 din 25.02.1998. În: Monitorul Oficial Nr. 50-51 din 04.06.19989. (versiune în vigoare din 05.01.18)
17. *Legea privind repararea de către stat a prejudiciului cauzat prin încălcarea dreptului la judecarea în termen rezonabil a cauzei sau a dreptului la executarea în termen rezonabil a hotărârii judecătoreşti* nr. 87 din 21.04.2011. În: Monitorul Oficial nr. 107-109 din 01.07.2011 (moificată prin Legea nr.96 din 03.05.2012 MO nr.135-141/443 din 06.07.2012).
18. Iacub I. *Recursul administrativ potrivit Codului Administrativ al Republicii Moldova. Cererea prealabilă.* În: Conceptul de dezvoltare a statului de drept în Moldova și Ucraina în contextul proceselor de eurointegrare, materiale ale conferinței internaționale științifico-practice din 2-3 noiembrie 2018. Chișinău, 2018, p. 72-81.
19. Iacub I., Marian O. *Răspunderea patrimonială a statului și dreptul persoanei la repararea prejudiciului cauzat de autoritățile acestuia.* În: Rolul instituțiilor democratice în asigurarea protecției drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, materialele mesei rotunde cu participare internațională din 8 decembrie 2020. Chișinău: AAP, 2021, p. 91-97.
20. Muntean V. *Semnificaţia doctrinară şi legală a noţiunii „eroare judiciară”.* În: Relaţii internaţionale Plus. Revistă ştiinţifico-practică 2018, nr.1, p. 231-241.